

Prawa do nadeń programów radiowych i telewizyjnych w prawie autorskim

Katarzyna
Kłafkowska-Waśniowska

Oficyna

a Wolters Kluwer business

W serii ukazały się również:

Mariusz Kondrat
Ochrona znaków towarowych przed naruszeniami w internecie

Andrzej Matlak
**Charakter prawny regulacji dotyczących
zabezpieczeń technicznych utworów**

Anna-Maria Niżankowska
Prawo do integralności utworu

Janusz Barta, Ryszard Markiewicz
Telewizja interaktywna a prawo autorskie

Andrzej Matlak
Prawo autorskie w społeczeństwie informacyjnym

Marek Świerczyński
Delikty internetowe w prawie prywatnym międzynarodowym

Magdalena Krekora
Rynek leków a własność intelektualna

Janusz Barta, Ryszard Markiewicz
**Oprogramowanie *open source* w świetle prawa
Między własnością a wolnością**

Wojciech Kowalski
Nabycie własności dzieła sztuki od nieuprawnionego

Rafał Marcin Sarbiński
Utwór fotograficzny i jego twórca w prawie autorskim

Agnieszka Kubiak-Cyruł
Dobra osobiste osób prawnych

Prawa do nadań programów radiowych i telewizyjnych w prawie autorskim

**Katarzyna
Kłafkowska-Waśniowska**

Oficyna

a Wolters Kluwer business

Warszawa 2008

Praca finansowana ze środków na naukę w latach 2006/2007 jako projekt badawczy.

Redaktor prowadzący:
Izabela Ratusińska

Redakcja serii:
Janusz Barta
Ryszard Markiewicz

Wydawca:
Marcin Skrabka

Skład, łamanie:
Katarzyna Słabosz-Palacz, Faktoria Wyrazu Sp. z o.o.

© Copyright by
Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., Warszawa 2008

ISBN 978-83-7526-820-1
ISSN 1897-4392

Wydane przez:
Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.

Redakcja Książek
01-231 Warszawa, ul. Płocka 5a
tel. (022) 535 80 00
31-156 Kraków, ul. Zacisze 7
tel. (012) 630 46 00
e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl
Księgarnia internetowa www.profinfo.pl

Spis treści

Wykaz skrótów	11
Wstęp	13
Rozdział I	
Prawa pokrewne — zagadnienia ogólne	17
1. Podstawowe akty prawne dotyczące ochrony praw pokrewnych	17
1.1. Konwencja rzymska z 1961 r.	17
1.2. Porozumienie w sprawie handlowych aspektów praw własności intelektualnej (TRIPS) z 1994 r.	19
1.3. Konwencje o ochronie poszczególnych praw pokrewnych	24
1.4. Prawa nadawców w regulacjach międzynarodowych	24
1.4.1. Europejskie porozumienie o ochronie nadań telewizyjnych zawarte w Strasburgu w 1960 r.	24
1.4.2. Konwencja brukselska dotycząca przekazywania sygnałów przenoszących programy drogą satelitarną z 21 maja 1974 r.	26
1.4.3. Europejska konwencja dotycząca problemów prawa autorskiego i praw pokrewnych w ramach transgranicznego przekazu satelitarnego z 1994 r.	26
1.4.4. Zalecenia i deklaracje Rady Europy związane z ochroną praw do nadań programów	27
1.5. Główne problemy i kierunki zmian w międzynarodowej ochronie praw nadawców	28
2. Ochrona praw pokrewnych w prawie wspólnotowym.....	31
2.1. Katalog praw pokrewnych w prawie wspólnotowym	32
2.2. Główne problemy ochrony praw pokrewnych.....	33
2.3. Rozwój ochrony praw nadawców w prawie wspólnotowym.....	33

3. Ochrona praw pokrewnych w prawie polskim.....	37
3.1. Geneza ochrony praw pokrewnych.....	37
3.2. Ustawa o prawie autorskim i prawach pokrewnych.....	38
4. Prawa pokrewne	40
4.1. Prawa pokrewne a prawo autorskie.....	40
4.2. Charakterystyka praw pokrewnych	45
4.2.1. Prawa pokrewne a ochrona praw osobistych.....	46
4.2.2. Prawa majątkowe.....	47
4.3. Podział praw pokrewnych	49
4.4. Prawa nadawców a inne prawa pokrewne.....	51

Rozdział II

Pojęcie nadawania	53
1. Pojęcie „nadawania”	53
1.1. Wymóg rozpowszechnienia.....	54
1.2. Pojęcie „emisji radiowej lub telewizyjnej”	59
1.3. Przekaz przewodowy i bezprzewodowy	61
1.3.1. Przekaz kablowy.....	61
1.3.2. Przekaz satelitarny	66
1.3.3. Przekazywanie sygnału <i>point-to-point</i>	72
2. Przekaz kodowany	79
3. Przekaz cyfrowy.....	81
4. Przekaz dokonywany w sieciach komputerowych.....	84
4.1. Formy przekazu w sieciach komputerowych.....	84
4.1.1. Publiczne udostępnianie „na żądanie”	86
4.1.2. <i>Webcasting</i>	88
4.2. Kryteria rozróżniania przekazów internetowych.....	89
4.3. Przekaz w sieciach komputerowych a pojęcie nadawania.....	91
4.4. Nadawanie w sieciach komputerowych a definicja nadawania w prawie autorskim	94
5. Pojęcie „reemisji”	95
5.1. Równoczesny i integralny przekaz w sieciach komputerowych	97

Rozdział III

Przedmiot ochrony — nadania programów	99
1. Przedmiot ochrony	99
2. Nadawanie a nadanie	100
3. Pojęcie „nadania” a pojęcie „programu”	101
3.1. Koncepcja ochrony sygnału w konwencji brukselskiej z 1974 r.	103

3.2. Związek między „nadaniem” a jego zawartością	105
4. Przedmiot nadań w świetle konwencji międzynarodowych i prawa wspólnotowego	107
5. Przedmiot ochrony w polskim prawie autorskim	110
6. Pojęcie „programu”	112
6.1. Pojęcie „programu” a pojęcie „audycji”	114
6.2. Pojęcie „programu” a ochrona części nadawanych programów	115
6.3. Nowe formy telewizji	119
6.4. Interaktywność a pojęcie „programu”	122
7. Nadania pierwotne i wtórne	127
7.1. Problem ochrony nadań wtórnych na gruncie międzynarodowym i wspólnotowym	127
7.2. Ochrona nadań wtórnych w prawie polskim	130
8. Ochrona sygnału uprzedniego do „nadania”	133
9. Nadania programów a inne przedmioty chronione	137
9.1. Nadawany program jako utwór	138
9.1.1. Zbiory utworów i utwory zbiorowe	139
9.1.2. Programy radiowe i telewizyjne jako utwory zbiorowe	141
9.1.3. Programy telewizyjne jako utwory audiowizualne	143
9.2. Utrwalenie nadania programu a powstanie praw do fonogramu lub wideogramu	144

Rozdział IV

Organizacje radiowe lub telewizyjne jako podmiot prawa

do nadań programów	147
1. Organizacje radiowe lub telewizyjne jako podmiot praw do nadań ...	147
1.1. Podmiot prawa do nadań	147
1.2. Osoby prawne i fizyczne jako podmioty prawa do nadań	148
1.3. Pojęcie organizacji radiowej lub telewizyjnej w aktach prawnych z zakresu ochrony praw pokrewnych	150
1.4. Podmiot dokonujący nadań	151
1.5. Pojęcie organizacji radiowej lub telewizyjnej w polskiej ustawie ...	154
1.5.1. Operator sieci kablowej jako podmiot praw do nadań	159
1.5.2. Operator platformy cyfrowej jako organizacja radiowa lub telewizyjna	162
1.5.3. Podmioty rozpowszechniające programy w sieciach komputerowych	164
1.6. Podmiotowy zakres zastosowania ustawy	165

2. Podstawowe problemy działalności nadawców w Unii Europejskiej....	167
2.1. Nadawanie programów a swobody traktatowe.....	168
2.1.1. Swoboda przedsiębiorczości.....	168
2.1.2. Nadawanie programów a swobodny przepływ usług	169
2.2. Problemy wynikające z orzecznictwa dotyczącego swobodnego przepływu programów	171
2.3. Stosowanie zasad swobodnego przepływu usług i swobody przedsiębiorczości	172
2.4. Dyrektywa nr 89/552/WE o telewizji ponad granicami.....	173
2.5. Nowelizacja ustawy o radiofonii i telewizji	177
2.6. Dyrektywa nr 93/83/EWG w sprawie koordynacji określonych przepisów prawa autorskiego oraz praw pokrewnych w odniesieniu do przekazu satelitarnego i rozpowszechniania kablowego.....	179

Rozdział V

Treść praw majątkowych organizacji nadawczych..... 183

1. Zagadnienia konstrukcyjne	183
1.1. Konstrukcja uprawnień majątkowych organizacji radiowych i telewizyjnych	183
1.2. Uprawnienia organizacji nadawczych w konwencji rzymskiej	184
1.3. Uprawnienia organizacji telewizyjnych w europejskim porozumieniu o ochronie nadeń telewizyjnych	188
1.4. Uprawnienia organizacji nadawczych w Porozumieniu TRIPS	190
1.5. Propozycja nowego traktatu WIPO o prawach nadawców	191
1.6. Prawa do nadeń w dyrektywach wspólnotowych	192
1.7. Czas ochrony	198
2. Uprawnienia przysługujące organizacjom nadawczym.....	199
2.1. Zakres ochrony prawa do nadeń.....	199
2.2. Prawo utrwalania i zwielokrotniania	201
2.3. Prawo wprowadzania do obrotu	205
2.4. Reemisja	206
2.5. Nadawanie przez inną organizację radiową lub telewizyjną.....	208
2.6. Prawo odtwarzania w miejscach dostępnych za opłatą wstępu	209
2.6.1. Pojęcie <i>communication to the public</i>	211
2.6.2. Odtwarzanie w miejscach dostępnych za opłatą wstępu ...	214
2.7. Prawo publicznego udostępniania utrwalen nadeń w taki sposób, że są one dostępne w miejscu i czasie dowolnie wybrany.....	220

3. Reemisja programów radiowych i telewizyjnych.....	221
3.1. Prawo reemisji w polskiej ustawie.....	221
3.2. Postanowienia dotyczące wykonywania praw do nadawania i reemisji	223
3.3. Postanowienia dyrektywy nr 93/83/EWG dotyczące wykonywania prawa reemisji	225
3.4. Wykonywanie prawa do reemisji w polskiej ustawie	230
3.5. Zasady dotyczące zawierania umów o reemisję kablową w polskiej ustawie	233
3.6. Reemisja w sposób inny niż drogą kablową	235
3.7. Pośrednictwo organizacji zbiorowego zarządzania przy udostępnianiu utrwaleń nadań	239

Rozdział VI

Dozwolony użytek z nadań programów	243
1. Regulacja dozwolonego użytku w prawie międzynarodowym i prawie wspólnotowym — zagadnienia ogólne.....	243
1.1. Konwencja rzymska i Porozumienie TRIPS	243
1.2. Propozycja nowego traktatu WIPO o prawach nadawców	245
1.3. Europejskie porozumienie w sprawie ochrony nadań telewizyjnych	246
1.4. Dyrektywa w sprawie najmu i użyczenia oraz niektórych praw pokrewnych	248
1.5. Dyrektywa o harmonizacji niektórych aspektów prawa autorskiego w społeczeństwie informacyjnym	248
2. Ograniczenia prawa do nadań w polskiej ustawie	254
2.1. Użytek osobisty z nadań programów	257
2.1.1. Warunki korzystania z nadań programów w ramach użytku osobistego.....	257
2.1.2. Utrwalanie i zwielokrotnianie nadań programów w ramach użytku osobistego a system opłat od czystych nośników i urządzeń służących zwielokrotnianiu	261
2.2. Sporządzanie przez organizację nadawczą nagrań efemerycznych.....	269
2.3. Reemisja kablowa i odtwarzanie nadań programów	274
2.4. Korzystanie z nadań programów w celach informacyjnych.....	278
2.5. Użytek dla celów oświatowych i badań naukowych	280
2.6. Inne przypadki wykorzystania w zakresie dozwolonego użytku.....	281

3. Korzystanie z dozwolonego użytku a stosowanie zabezpieczeń technicznych.....	282
---	-----

Rozdział VII

Zabezpieczenia techniczne	285
--	------------

1. Stosowanie zabezpieczeń technicznych przez nadawców	285
2. Uregulowania międzynarodowe dotyczące zabezpieczeń technicznych.....	289
2.1. Traktaty o prawach autorskich oraz o artystycznych wykonaniach i fonogramach	289
2.2. Propozycje nowego traktatu o prawach nadawców	289
3. Ochrona zabezpieczeń technicznych w dyrektywie o prawie autorskim i prawach pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym.....	291
4. Ochrona zabezpieczeń technicznych w polskiej ustawie	295
4.1. Cywilnoprawna ochrona zabezpieczeń technicznych.....	295
4.2. Charakter prawny ochrony zabezpieczeń technicznych.....	299
4.2.1. Propozycje wykładni art. 79 ust. 6.....	299
4.2.2. Ocena propozycji wykładni art. 79 ust. 6.....	304
4.3. Ochrona zabezpieczeń technicznych na gruncie przepisów karnych.....	307
4.4. Ochrona elektronicznych informacji na temat zarządzania prawami pokrewnymi	310
5. Ochrona usług opartych na dostępie warunkowym.....	313
5.1. Ochrona usług nadawczych opartych na dostępie warunkowym a ochrona zabezpieczeń technicznych przed naruszeniami praw do nadań	315
5.2. Ochrona usług opartych na dostępie warunkowym lub polegających na dostępie warunkowym w polskim prawie	319

Wnioski końcowe	325
------------------------------	------------

Bibliografia	329
---------------------------	------------

Wykaz aktów prawnych i innych dokumentów.....	337
--	------------

Wykaz skrótów

- Dz. U.** — Dziennik Ustaw
Dz. Urz. — Dziennik Urzędowy
EBU — European Broadcasting Union
ECR — European Court Reports
EIPR — European Intellectual Property Law Review
Ent. L. Rev. — Entertainment Law Review
ETS — Europejski Trybunał Sprawiedliwości
EWG — Europejska Wspólnota Gospodarcza
GRUR — Gewerblicher Rechtschutz und Urheberrecht
IIC — International Review of Intellectual Property and Competition Law
IVIR — Institute for Information Law
KRRiT — Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji
OSA — Orzecznictwo Sądów Apelacyjnych
OSNC — Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Cywilna
OSNKW — Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Karna i Wojskowa
OTK — Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego
PiP — Państwo i Prawo
RIDA — Revue Internationale du Droit d'Auteur
SCCR — Standing Committee on Copyright and Related Rights
TRIPS — Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights
TWE — Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską
pr. aut. — ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (tekst jedn. Dz. U. z 2006 r. Nr 90, poz. 631 z późn. zm.)
u.r.t. — ustawa z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji (tekst jedn. Dz. U. z 2004 r. Nr 253, poz. 2531 z późn. zm.)
u.z.n.k. — ustawa z dnia 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (tekst jedn. Dz. U. z 2003 r. Nr 153, poz. 1503 z późn. zm.)

WE — Wspólnota Europejska

WCT — Traktat WIPO o prawach autorskich

WIPO — World Intellectual Property Organization

WPPT — Traktat WIPO o artystycznych wykonaniach i fonogramach

ZNUJ PWiOWI — Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego Prace
z Wynalazczości i Ochrony Własności Intelektualnej

ZUM — Zeitschrift für Urheber- und Medienrecht

Wstęp

Jak zauważa S.M. Stewart, „historia prawa autorskiego odzwierciedla rozwój techniki”¹. Rozwijając tę myśl wskazuje, że uwarunkowane jest to rozwojem środków udostępniających dzieło szerokiej publiczności. Konsekwencją rozwoju fotografii, kinematografii i nagrań dźwiękowych, a w XX wieku telewizji, radia, i coraz to nowszych, doskonalszych środków przekazu były więc zmiany w prawie autorskim. W ten sposób wykształciły się też nowe przedmioty ochrony, jak np. nadania telewizyjne. Na poziomie międzynarodowym ochrona nadeń sięga początku lat 60. i stanowiła wówczas istotne *novum*. Do polskiego prawa ochrona ta została wprowadzona w 1994 r. Dopiero pod rządami nowej, obowiązującej ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych (zwanej dalej ustawą bądź pr. aut.)², problematyka ochrony nadeń nabrała znaczenia z uwagi na zlikwidowanie monopolu Komitetu do Spraw Radia i Telewizji i rozwój na rynku medialnym. Obecnie obserwujemy nie tylko rozwój w postaci podejmowania działalności przez nowych nadawców w skali ogólnopolskiej, ale i lokalnej, ale również pojawianie się możliwości świadczenia nowych rodzajów usług, związanych z przekazem programów radiowych i telewizyjnych. Rozwija się działalność platform cyfrowych oraz aktywność nadawców w internecie. Rozpowszechnianiu programów towarzyszą w coraz szerszym zakresie usługi interaktywne. Widz lub słuchacz zaczyna wykraczać poza rolę biernego odbiorcy. Rozwój techniczny stanowi największe wyzwanie dla regulacji prawnych w dziedzinie prawa autorskiego i praw pokrewnych.

¹ „The history of copyright reflects the development of technology”, S.M. Stewart, *International Copyright and Neighboring Rights*, London 1989, s. 185.

² Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (tekst jedn. Dz U. z 2006 r. Nr 90, poz. 631 z późn. zm.).

Przedmiotem niniejszej rozprawy doktorskiej jest ochrona praw do nadeń programów. Wybór tematu uzasadniony jest z jednej strony dużym znaczeniem gospodarczym poruszanej problematyki, a z drugiej brakiem w tym zakresie monograficznych opracowań w literaturze polskiej. Prawo do nadeń programów nie zostało dotychczas w szerszy sposób omówione. Brak więc zarówno opracowania dotyczącego podstawowych założeń, podstaw i konstrukcji ochrony, jak również opracowań poruszających aktualne problemy ochrony nadeń programów, mimo, jak wskazano, dynamicznego rozwoju w tej dziedzinie.

Ochrona nadeń programów w kształcie przyjętym w polskiej ustawie ma swoją genezę w regulacjach międzynarodowych, przede wszystkim w międzynarodowej konwencji o ochronie artystów wykonawców, producentów fonogramów i stacji radiowych i telewizyjnych podpisanej w Rzymie 26 października 1961 r.³ Ochrona praw pokrewnych w prawie polskim jest ściśle związana z prawem wspólnotowym. Przyjęte w związku z akcesją zobowiązania Polski stanowiły istotny impuls dla przyjęcia ochrony praw pokrewnych. Rozwój prawa wspólnotowego znajduje swoje odzwierciedlenie poprzez kolejne nowelizacje polskiej ustawy. Można również zaobserwować, że najnowsze międzynarodowe regulacje dotyczące praw pokrewnych znajdują swoje odbicie w polskiej ustawie za pośrednictwem prawa wspólnotowego. Dyrektywy wspólnotowe dotyczą wybranych grup problemów, których rozwiązanie było konieczne dla prawidłowego funkcjonowania Rynku Wewnętrznego. Na podstawie ich postanowień można zrekonstruować poziom ochrony, jaki został przewidziany w przypadku nadeń programów. Model ochrony praw pokrewnych tworzony w prawie wspólnotowym ma bezpośredni wpływ, i jest najistotniejszy z punktu widzenia prawa polskiego. Przedmiotem rozważań w pracy są przede wszystkim postanowienia polskiej ustawy, jednakże przy szerokim uwzględnieniu regulacji międzynarodowych i wspólnotowych w zakresie, w jakim stanowią tło i źródło rozwiązań przyjętych na gruncie krajowym.

Celem realizowanym w rozprawie jest zatem analiza podstawowych elementów ochrony nadeń programów. Jest to zadanie o tyle trudne, że w ustawie nie zostały zdefiniowane podstawowe pojęcia takie jak: „nadanie programu”, czy też „organizacja radiowa lub telewizyjna”. Pojęciem kluczowym dla analizy i próby zdefiniowania tych pojęć jest pojęcie „nadawania”, które zostało zdefiniowane w art. 6 pr. aut. Wyjaśnienie, co w prawie au-

³ Dz. U. z 1997 r. Nr 125, poz. 800, zwana dalej konwencją rzymską.

torskim rozumie się poprzez nadawanie, pozwoli na spójną, w kontekście całości ustawy, wykładnię pojęć: „nadanie” czy „organizacja nadawcza” będącego synonimem pojęcia „organizacja radiowa lub telewizyjna”.

Podstawowymi zagadnieniami poruszonymi w pracy są: przedmiot ochrony, podmiot, któremu przysługują prawa do nadań programów, oraz zakres ochrony. Ustalenie zakresu ochrony, ujmowane szeroko, powinno objąć trzy aspekty. Po pierwsze, omówienie i przedstawienie poszczególnych uprawnień, które zgodnie z art. 97 pr. aut. przysługują organizacjom nadawczym. Po drugie, wskazanie na ograniczenia praw wyłącznych przewidziane w ustawie, a więc zbadanie, w jakim zakresie przepisy o dozwolonym użytku znajdują zastosowanie do nadań. Po trzecie, przedstawione zostaną postanowienia ustawy, które dotyczą problemu ochrony praw majątkowych. W kontekście ochrony niezwykle istotnym i aktualnym zagadnieniem jest stosowanie i ochrona zabezpieczeń technicznych. Dla organizacji nadawczych, szczególnie istotna jest kwestia kodowania programów i przeciwdziałania nielegalnemu dekodowaniu programów, które zwykle są odpłatne, co przynosi nadawcom poważne straty. Obok ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych, zabezpieczeń technicznych dotyczą również szczególne regulacje prawne: dyrektywa nr 98/48/WE⁴ o ochronie prawnej usług opartych lub polegających na dostępie warunkowym, i służąca jej implementacji ustawa z dnia 5 lipca 2002 r. o ochronie usług świadczonych drogą elektroniczną opartych na dostępie warunkowym lub na nim polegających⁵.

Przedstawienie i omówienie wszystkich aspektów ochrony praw do nadań ma na celu sformułowanie ogólnych wniosków dotyczących ochrony nadań programów. Ocena przyjętych w polskiej ustawie rozwiązań musi być dokonywana w kilku płaszczyznach. Należy ocenić polską regulację, w świetle uregulowań międzynarodowych oraz rozwiązań wspólnotowych. Analiza powinna również prowadzić do wykazania, czy regulacja w polskiej ustawie jest skonstruowana w sposób spójny, i czy zapewnia pełną i efektywną ochronę organizacjom nadawczym. Z tym zagadnieniem powiązane jest spojrzenie na ochronę nadań w kontekście postępu technicznego. Warto nadmienić, że unowocześnieniu ochrony nadań służyć ma opraco-

⁴ Dyrektywa 98/48/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 20 listopada 1998 r. w sprawie prawnej ochrony usług opartych lub polegających na warunkowym dostępie (Dz. Urz. L 217 05.08.1998, 0018–0026).

⁵ Ustawa z dnia 5 lipca 2002 r. o ochronie niektórych usług świadczonych drogą elektroniczną opartych lub polegających na dostępie warunkowym (Dz. U. Nr 126, poz. 1068).

wywany nowy traktat WIPO (*World Intellectual Property Organisation*). Śledzenie rozwoju prac nad traktatem pozwoli wskazać na główne problemy, jakie dotyczą ochrony nadań w kontekście zmian technologicznych. Ocena pod tym kątem pozwoli stwierdzić, czy postanowienia polskiej ustawy są w stanie sprostać nowym wyzwaniom technologicznym.

Niniejsza monografia powstała na gruncie rozprawy doktorskiej obronionej w styczniu 2007 r. na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Ambitne cele postawione w niniejszej pracy nie mogłyby zostać zrealizowane, gdyby nie opieka naukowa promotora, prof. dr. hab. Mariana Kępińskiego, któremu serdecznie dziękuję za uwagi krytyczne oraz właściwe ukierunkowanie mojej pracy. Za uwagi dziękuję również recenzentom rozprawy, prof. dr. hab. Aurelii Nowickiej oraz prof. dr. hab. Andrzejowi Matlakowi; kierując się ich wskazówkami starałam się jak najstaranniej przygotować rozprawę do druku. Dziękuję również profesorom Januszowi Barcie i Ryszardowi Markiewiczowi za zaproszenie do odbycia stażu naukowego w Instytucie Prawa Własności Intelektualnej Uniwersytetu Jagiellońskiego, za udostępnienie mi bogatych zbiorów bibliotecznych Instytutu oraz stworzenie możliwości poddania wyników moich badań dyskusji w ramach wykładów otwartych odbywających się w Instytucie.

Rozdział I

Prawa pokrewne — zagadnienia ogólne

1. Podstawowe akty prawne dotyczące ochrony praw pokrewnych

Podstawowymi aktami regulującymi ochronę praw pokrewnych na poziomie międzynarodowym są: międzynarodowa konwencja o ochronie artystów wykonawców, producentów fonogramów i stacji radiowych i telewizyjnych podpisana w Rzymie 26 października 1961 r.⁶ oraz Porozumienie w sprawie handlowych aspektów własności intelektualnej (TRIPS)⁷. Można je uznać za najistotniejsze z uwagi na zasięg regulacji, czyli liczbę państw, które do niej przystąpiły, i na objęcie swym zakresem grupy praw pokrewnych w sposób kompleksowy, w odróżnieniu od aktów regulujących wybrane zagadnienia, które zostaną przedstawione poniżej.

1.1. Konwencja rzymska z 1961 r.

Międzynarodową konwencję o ochronie artystów wykonawców, producentów fonogramów i stacji radiowych i telewizyjnych podpisaną w Rzymie 26 października 1961 r. uważa się za akt o charakterze innowacyjnym⁸,

⁶ Dz. U. z 1997 r. Nr 125, poz. 800, zwana dalej konwencją rzymską.

⁷ Porozumienie stanowi załącznik 1C do Porozumienia ustanawiającego Światową Organizację Handlu z 15 kwietnia 1994 r.; Porozumienie TRIPS opublikowano jako załącznik do Dz. U. z 1996 r. Nr 32, poz. 143.

⁸ S.M. Stewart, *International Copyright and Neighboring Rights*, London 1989, s. 224; E. Thompson, *Twenty years of the Rome Convention: Some personal reflections*, Copyright 1981, vol. 17, No. 10, s. 270–275; s. 271; C. Masouyé, *Guide to the Rome Convention and to the Phonogram Convention published by WIPO*, 1981, s. 12.

ze względu na to, że przedmiotem regulacji są prawa nieznane, bądź tylko w niewielkich aspektach objęte ochroną w większości ustawodawstw krajowych w momencie jej uchwalenia. Uważa się, że fakt ten wpłynął na ustanowienie stosunkowo niskiego poziomu tzw. minimum konwencyjnego⁹ oraz na wolny proces ratyfikacji¹⁰. W chwili obecnej do konwencji rzymskiej przystąpiło 86 państw, w tym Polska w 1997 r.¹¹

W kwestii podstawowych założeń konwencji rzymskiej należy wskazać, że opiera się ona na zasadach asymilacji i minimum konwencyjnego. Zasada asymilacji, ujęta w art. 2 konwencji rzymskiej, oznacza, że państwa-strony konwencji zapewnią podmiotom chronionym konwencją, w sytuacjach określonych w art. 4–6, ochronę na poziomie przyznanym w ustawodawstwie wewnętrznym, o ile jest on wyższy niż przewidziany w konwencji¹². Zasadę tę skonkretyzowano w art. 2 w odniesieniu do poszczególnych podmiotów chronionych. Przewidziano ponadto tzw. minimum konwencyjne, a więc poziom ochrony, który musi być zagwarantowany niezależnie od treści wewnętrznego ustawodawstwa. Poziom ten określono w art. 7 dla artystów wykonawców, w art. 10 dla producentów fonogramów, w art. 12 dla artystów wykonawców i producentów fonogramów, a w art. 13 dla organizacji nadawczych, czas ochrony regulowany jest w art. 14. Zasada asymilacji ograniczona jest wyjątkami ustanowionymi w postaci możliwych zastrzeżeń przewidzianych w art. 16 konwencji. Konwencja pozwala państwom na wprowadzenie w prawie krajowym wyłączenia z ochrony zagwarantowanej w konwencji w zakresie określonym w art. 15.

Konwencję rzymską uważa się za fundament ochrony praw pokrewnych, rozumianych jako prawa artystów wykonawców, producentów fonogramów i stacji radiowych i telewizyjnych, czy wręcz wiąże się z nią „stworzenie” ochrony tych praw¹³. Jako pierwszy i podstawowy akt w tej dziedzinie stworzyła wzór ochrony, który przejęty został następnie w wielu państwach świata¹⁴. Sugeruje się nawet, że nie uniknie się dziś przy konstrukcji ochrony praw pokrewnych wpływu rozwiązań konwencji rzym-

⁹ Por. M. Czajkowska-Dąbrowska, *Ochrona praw autorskich i pokrewnych na podstawie konwencji międzynarodowych* (w:) *System prawa prywatnego. Prawo autorskie*, red. J. Barta, Warszawa 2007, s. 784.

¹⁰ S.M. Stewart, *International Copyright...*, s. 224; A. Kérever, *Faut-il reviser la convention de Rome et est-ce le moment?*, *Le Bulletin du Droit d'Auteur* 1991, vol. XXV, No. 4, s. 5–16; s. 14.

¹¹ Stan na 30 lipca 2007 r., <http://www.wipo.int/treaties/en/ip/rome/index.html>.

¹² Por. M. Czajkowska-Dąbrowska, *Ochrona praw autorskich...*, s. 788.

¹³ W. Nordemann, K. Vinck, P.W. Hertin, *International Copyright and Neighboring Rights Law. Commentary with special emphasis on the European Community*, english version by Dr Gerald Meyer, Weinheim VCH 1990, s. 345.

¹⁴ *Ibidem*, s. 338, 345.

skiej¹⁵. Nie sposób jednak nie zauważyć, szczególnie biorąc pod uwagę postęp techniczny, że konwencja ta pochodzi z zeszłego stulecia, i jako taka wymaga zmian.

1.2. Porozumienie w sprawie handlowych aspektów praw własności intelektualnej (TRIPS) z 1994 r.

Drugim, znacznie nowszym aktem prawa międzynarodowego dotyczącym praw pokrewnych jest tzw. TRIPS, Porozumienie w sprawie handlowych aspektów praw własności intelektualnej, stanowiące załącznik do Porozumienia ustanawiającego Światową Organizację Handlu z 15 kwietnia 1994 r. Znaczenie TRIPS dla ochrony własności intelektualnej podkreśla się szczególnie z uwagi na zasięg tego Porozumienia. Wskazuje się, że jego charakter jest niemal powszechny, z uwagi na powiązanie z członkostwem w WTO¹⁶. W chwili obecnej WTO ma 150 członków¹⁷. Cechą charakterystyczną TRIPS jest również powiązanie ochrony własności intelektualnej z zagadnieniami handlu międzynarodowego, objęcie swym zakresem wszystkich sfer własności intelektualnej oraz zawarcie postanowień dotyczących dochodzenia i egzekucji praw¹⁸.

Jeżeli chodzi o stosunek TRIPS do konwencji rzymskiej, to nie mamy tu do czynienia z uchyleniem ani modyfikacją tych postanowień. Porozumienie TRIPS nie inkorporuje również w żadnym stopniu rozwiązań konwencji rzymskiej, tworząc autonomiczną regulację, o podobnym zakresie, obejmującą ochroną artystów wykonawców, producentów fonogramów oraz nadawców¹⁹.

Zasady, na których opiera się TRIPS, zostaną przedstawione już z uwzględnieniem odrębności występujących przy ochronie praw pokrewnych. W art. 3 TRIPS sformułowana została zasada traktowania narodowego, a więc przyznania podmiotom z innych krajów należących do TRIPS ochrony przewidzianej dla podmiotów krajowych, z zastrzeżeniem wyjątków przewidzianych w konwencji rzymskiej. Dodatkowo działanie tej zasady zawężone zostało w art. 3 ust. 1 zd. 2 tylko do praw przyznanych podmio-

¹⁵ C. Masouyé, *Guide...*, s. 12.

¹⁶ J. Barta, R. Markiewicz, *Prawo autorskie w Światowej Organizacji Handlu WTO*, Kraków 1996, s. 11.

¹⁷ Stan na 31 lipca 2007 r., http://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/org6_e.htm; Polska jest członkiem WTO od 1 lipca 1995 r.

¹⁸ *Ibidem*, s. 12.

¹⁹ *Ibidem*, s. 15–16.

tom praw pokrewnych w Porozumieniu TRIPS. W praktyce więc traktowanie narodowe ogranicza się w przypadku praw pokrewnych do minimum konwencyjnego²⁰. Dla praw artystów wykonawców, producentów fonogramów oraz nadawców minimum ochrony zostało ustalone w art. 14. Jednakże z uwagi na sformułowanie art. 14 ust. 3, co zostanie przeanalizowane poniżej, M. Czajkowska-Dąbrowska wskazuje, że w przypadku organizacji nadawczych trudno twierdzić, że w ogóle mamy do czynienia z jakimkolwiek minimum konwencyjnym²¹. Wskazuje się, że ochrona przyznana w TRIPS jest zasadniczo mniej intensywna, niż przewidziana konwencją rzymską²².

W sposób szczególny została uregulowana ochrona praw nadawców. Katalog praw przyznanych nadawcom obejmuje prawa, które przyznane zostały tym podmiotom w konwencji rzymskiej²³. Kluczowe dla ochrony praw nadawców jest jednak stwierdzenie, że tam, gdzie państwa nie gwarantują takich praw organizacjom nadawczym, powinny zapewnić ochronę zgodną z postanowieniami konwencji berneńskiej posiadaczom praw autorskich w dziedzinie (w zakresie) nadań (art. 14 ust. 3 TRIPS). Na tle redakcji ust. 3 art. 14 powstaje pytanie, czy zgodny z postanowieniami TRIPS jest brak ochrony nadań w danym ustawodawstwie wewnętrznym, a więc nieprzyznanie nadawcom ochrony „własnych praw”, czy też jedynie brak ochrony nadań w ramach praw pokrewnych, a zapewnienie im ochrony autorskiej. Próba wyjaśnienia istoty sformułowania zawartego w TRIPS wymaga wnikliwej analizy.

W uwagach ogólnych dotyczących tego postanowienia wskazuje się na potrzebę wypracowania kompromisu między państwami, które znają ochronę nadawców w ramach praw pokrewnych, i które takiej ochrony nie przewidują, przy czym, wskazuje się na przykład USA²⁴. Wskazuje się, że paradoksem jest rozwiązanie, w którym z jednej strony przyznaje się danej kategorii podmiotów określone prawa, a z drugiej można wywnioskować, że prawa takie nie muszą być przyznane²⁵. Zarówno powyższe komentarze,

²⁰ M. Czajkowska-Dąbrowska, *Ochrona praw autorskich...*, s. 807.

²¹ M. Czajkowska-Dąbrowska, *Zasada asymilacji a prawa pokrewne* (w:) L. Ogiegiło, W. Popiołek, M. Szpunar, *Rozprawy prawnicze. Księga pamiątkowa Profesora Maksymiliana Pazdana*, Kraków 2005, s. 852.

²² J. Barta, R. Markiewicz, *Prawo autorskie w Światowej Organizacji Handlu...*, s. 16.

²³ Uprawnienie do udostępniania publicznie nadań telewizyjnych jest w konwencji rzymskiej ograniczone do miejsc, w których pobiera się opłatę wstępu, ograniczenie to nie występuje w TRIPS; również prawo zwielokrotniania nie jest ograniczone do przypadków, w których utrwalenie nastąpiło bez zgody uprawnionego.

²⁴ J. Barta, R. Markiewicz, *Prawo autorskie w Światowej Organizacji Handlu...*, s. 46; M. Czajkowska-Dąbrowska, *Ochrona praw autorskich...*, s. 819.

²⁵ J.A.L. Sterling, *TRIPS Agreement — Copyright and related rights*, Luxemburg 2000, s. 31.

jak i treść art. 14 ust. 3 wskazuje na istnienie konfliktu pomiędzy ustawodawstwami wewnętrznymi różnych państw, którego nie dało się w sposób jednoznaczny rozwiązać w Porozumieniu TRIPS.

Rozważania na temat znaczenia tego postanowienia dla ochrony nadań powinna poprzedzić uwaga, że zgodnie z art. 9 TRIPS inkorporuje postanowienia merytoryczne konwencji berneńskiej, w tym art. 11 bis Aktu Paryskiego²⁶, w którym przyznano autorom dzieł literackich i artystycznych prawo do zezwalania bądź zakazywania publicznego rozpowszechniania dzieł wszelkimi środkami przekazu bezprzewodowego, przekazywania przez innego nadawcę niż pierwotny również za pomocą środków przekazu przewodowego, oraz na publiczne rozpowszechnianie przez głośniki lub inne aparaty. Tak więc, przyjęcie ochrony wynikającej z art. 11 bis jest obligatoryjne w stosunku do autorów, niezależnie od treści art. 14.

Jedną z propozycji wykładni art. 14 ust. 3 zakłada, że przyznanie praw nadawcom nie jest konieczne, jeżeli autorom dzieł składających się na program zagwarantuje się możliwość decydowania zgodnie z konwencją berneńską o wymienionych polach eksploatacji, a więc tych, które wymieniono w odniesieniu do nadawców²⁷. Chodziłoby tu w szczególności o art. 9 konwencji berneńskiej (prawo reprodukcji) i art. 11 bis.

Taka interpretacja jest tylko powtórzeniem zobowiązania wynikającego z art. 9 TRIPS, a więc niezrozumiałym zabiegiem twórców Porozumienia²⁸. Ewentualny sens tego uregulowania można by dostrzec w takiej interpretacji art. 14 ust. 3, w wyniku której zobowiązywano by państwa, które przewidują ochronę nadawców w stopniu niższym niż jest to uregulowane w TRIPS, do zagwarantowania takiego poziomu ochrony, jaki wynika z art. 14 ust. 3 zd. 1. Natomiast państwom, które w ogóle nie przewidują ochrony nadań, nie narzucono by konieczności wprowadzenia takiej ochrony, pod warunkiem że jest ona zagwarantowana autorom dzieł składających się na program. Taka interpretacja nie jest moim zdaniem możliwa, biorąc pod uwagę sformułowanie z art. 14 ust. 3: „nie gwarantują takich praw”, a nie „nie gwarantują praw”. Zgodnie z tym, jeżeli dane państwo nie gwarantuje takich praw jak wymienione w TRIPS, tylko na poziomie niższym jest zwolnione z obowiązku ich wprowadzania, o ile zapewnia odpowiednie prawa autorom.

²⁶ Akt Paryski konwencji berneńskiej, Dz. U. z 1990 r. Nr 82, poz. 474 — zał.

²⁷ Tak J. Barta, R. Markiewicz, *Prawo autorskie w Światowej Organizacji Handlu...*, s. 46; M. Czajkowska-Dąbrowska, *Ochrona praw autorskich...*, s. 818–819.

²⁸ M. Czajkowska-Dąbrowska, *Ochrona praw autorskich...*, s. 819.

Interpretacji takiej przyświecać może idea, że nadawcy są chronieni, gdyż nabywają odpowiednie prawa od autorów dzieł, które później są nadawane. Tak więc zagwarantowanie odpowiednich praw autorom wpływa pośrednio na ochronę nadawców. Nasuwają się jednakże dwa spostrzeżenia: po pierwsze, należy rozróżnić ochronę twórczości na gruncie prawa autorskiego od ochrony inwestycji w przypadku praw pokrewnych. Są to dwie różne kategorie praw na dobrach niematerialnych. Istotne jest również, że przy udzielaniu ochrony nadawcom na gruncie praw pokrewnych czyni się to bez względu na zawartość programu. Po drugie, przy takim ujęciu nadawcy nie są chronieni w zakresie tych, nierzadko bardzo istotnych, elementów programu, które mogą nie być objęte ochroną autorską, np. transmisji z imprez sportowych czy z wydarzeń publicznych²⁹. Rozwiązanie takie *de facto* nie statuuje ochrony „własnych” praw nadawców względem ich nadań, nie ma więc mowy o ochronie w ramach praw pokrewnych.

Inną interpretację sugeruje M. Ficsor. Zgodnie z jego propozycją, art. 14 ust. 3 jest czymś więcej niż tylko powtórzeniem zobowiązania art. 9. Jego zdaniem stwierdzenie „jeżeli państwa nie gwarantują takich praw” należy interpretować jako zezwalające na odmowę przyznania szczególnych praw nadawcom, jeżeli pojęcie utworu w prawie autorskim danego kraju jest na tyle szerokie, że obejmuje również nadania i przyznaje tym samym ochronę praw nadawcom³⁰. Interpretacja ta została skonstruowana w duchu kompromisowym, w celu godzenia systemu prawnego *common law* i *droit d’auteur*. Jako taka mogłaby zostać przyjęta zarówno przez państwa znające, jak i nie znające ochrony praw pokrewnych.

Wnikliwsza analiza art. 14 ust. 3 prowadzi do wniosku, że o ile dane państwo nie gwarantuje nadawcom praw wymienionych w art. 14 ust. 3, a więc prawa do utrwalania, zwielokrotniania, bezprzewodowej retransmisji, i publicznego udostępniania nadań telewizyjnych, zapewni podmiotom prawa autorskiego odpowiednie prawa przewidziane w konwencji berneńskiej. Oznaczałoby to, że nadawcom, jako podmiotom praw autorskich, przyznano by nie tylko prawa ujęte w art. 11 bis, ale również prawa wymienione w art. 14 ust. 3 TRIPS. Wskazuje na to zdanie 2 art. 14. ust. 3

²⁹ Podobne argumenty podnoszono w dyskusji nad ochroną nadań w ramach sympozjum WIPO w Manili, materiały opublikowane jako — WIPO Worldwide Symposium on Broadcasting, New Communications Technologies and Intellectual Property, WIPO publication nr 757 (E/F/S) 1998.

³⁰ M. Ficsor, *The Law of Copyright and the Internet. The 1996 WIPO treaties, their interpretation and implementation*, Oxford 2002, s. 75. Rozważania dotyczące art. 14 TRIPS znajdują się w przypisie, na marginesie uwag o nieujęciu praw nadawców w nowych traktatach WIPO, uważam jednak tę propozycję za interesującą i wartą przytoczenia.

— „możliwość sprzeciwiania się wyżej wymienionym działaniom, zgodnie z Aktem Paryskim konwencji berneńskiej”.

Takie rozwiązanie jest korzystne z punktu widzenia nadawców. Oznacza, że skomplikowane sformułowanie art. 14. ust. 3 TRIPS w efekcie gwarantuje nadawcom to samo minimum praw, natomiast zezwala na ochronę tej kategorii dóbr z zastosowaniem konstrukcji praw pokrewnych, albo jako utworów, np. brytyjski Copyright Designs and Patents Act, 1988 (CDPA) zawiera postanowienie, zgodnie z którym prawa autorskie powstają w odniesieniu do nadań (s. 1(1)(b)). Jak pokazuje przykład, kompromis pomiędzy różnymi systemami wewnętrznymi jest możliwy do osiągnięcia, jako że niektóre państwa członkowskie chronią nadawców, przyznając im przewidziane dyrektywą prawa pokrewne, inne natomiast przyznają im te same prawa jako podmiotom praw autorskich³¹.

Wybór jednej z zaproponowanych interpretacji sprowadza się do wyboru wykładni pojęcia „podmiotom, którym przysługują prawa autorskie w materii nadań”³². Pod pojęciem tym można rozumieć zarówno podmioty praw do utworów składających się na nadanie, jak i podmioty praw do samych nadań. Uznając, że celem art. 14 ust. 3 było zagwarantowanie minimum praw nadawcom, należałoby przyjąć drugą interpretację. W literaturze przeważa jednak opinia, że art. 14 ust. 3 TRIPS należy interpretować jako stworzenie fakultatywnej możliwości ochrony nadawców³³. D. Gervais zauważa, że choć interpretacji zaproponowanej przez M. Ficsora nie można odmówić logiki, a faktycznie w regulacjach państw, które nie przewidują ochrony nadań w ramach praw pokrewnych, nadania znajdują ochronę jako przedmiot prawa autorskiego (*copyright*), nic nie wskazuje na to,

³¹ Dyrektywa nr 92/100/EWG mówi o prawie do utrwalania (art. 6), prawie do zwielokrotniania (art. 7), prawie do retransmisji drogą bezprzewodową i prawie do udostępniania w miejscach publicznych publicznych, w których pobiera się opłatę wstępu (art. 8), prawie wprowadzania do obrotu (art. 9); na przykład prawa wspólnotowego, jako pragmatycznego podejścia do różnic w systemach prawnych państw członkowskich w kontekście oceny Porozumienia TRIPS wskazał J. Reinbothe w dyskusji nad prawami nadawców podczas sympozjum w Manili WIPO *Worldwide Symposium on Broadcasting, New Communications Technologies and Intellectual Property*, WIPO Publication nr 757 (E/F/S) 1998, s. 36.

³² *Owners of copyright in the subject matter of broadcasts.*

³³ Tak: M.M. Walter, *The relationship of, and comparison between, the Rome Convention, the WIPO Performances and Phonograms Treaty (WPPT) and the Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights (TRIPS Agreement); evolution and possible improvement of the protection of the neighbouring rights recognized by the Rome Convention*, Copyright Bulletin, vol. 34, nr 3, July–September 2000, s. 4–43; s. 5; J.A.L. Sterling, *World Copyright Law*, London 2003, s. 694; M. Blakeney, *Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights: A Concise Guide to the TRIPS Agreement*, London 1996, s. 49; D. Gervais, *The TRIPS Agreement — Drafting History and Analysis*, London 1998, s. 99.

żeby taki sens art. 14 ust. 3 był zamierzony przez twórców porozumienia. Ewidentnie regulacja ta nie stwarza jasnych zobowiązań dla państw, które ochrony nadań w prawie autorskim nie przewidują w ogóle.

1.3. Konwencje o ochronie poszczególnych praw pokrewnych

Niektóre spośród praw pokrewnych objęte zostały uregulowaniami międzynarodowymi o węższym zakresie niż konwencja rzymska i TRIPS. Wymienić tu należy Konwencję genewską z 29 października 1971 r. o ochronie producentów fonogramów przed niedozwolonym zwielokrotnianiem ich nagrań.

Najnowszym instrumentem ochrony jest traktat o artystycznych wykonaniach i fonogramach przyjęty w 1996 r. na konferencji WIPO, zwany dalej WPPT. Jak czytamy w preambule, wzięto pod uwagę wpływ, jaki na tworzenie i korzystanie z artystycznych wykonania i fonogramów ma rozwój i konwergencja technologii informacyjnych i komunikacyjnych. Celem WPPT jest wzmocnienie ochrony artystycznych wykonania i fonogramów ze szczególnym uwzględnieniem ich eksploatacji w otwartych sieciach komputerowych.

1.4. Prawa nadawców w regulacjach międzynarodowych

1.4.1. Europejskie porozumienie o ochronie nadań telewizyjnych zawarte w Strasburgu w 1960 r.

Pierwszym wielostronnym porozumieniem, które dotyczyło wyłącznie problemów nadawców (ujęto to jeszcze wężiej, gdyż chodzi wyłącznie o nadawców telewizyjnych) było europejskie porozumienie w sprawie ochrony nadań telewizyjnych zawarte w ramach Rady Europy w Strasburgu 22 czerwca 1960 r.³⁴, zwane dalej europejskim porozumieniem. W preambule wskazano, że konwencja ma charakter porozumienia regionalnego, ograniczonego do nadań telewizyjnych i ograniczonego w czasie. Porozumienie europejskie weszło w życie 1 lipca 1961 r., na rok przed konwencją

³⁴ European Agreement on the Protection of Television Broadcasts CETS No.: 034, <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/QueVoulezVous.asp?NT=034&CM=7&DF=5/10/2006&CL=ENG>.

rymską, a więc jest *de facto* pierwszym uregulowaniem w dziedzinie ochrony praw nadawców. Jego podpisanie było spowodowane, jak się wskazuje, potrzebą ochrony nadań telewizyjnych w związku ze zbliżającymi się wydarzeniami cieszącymi się ogromnym zainteresowaniem ze strony mediów i widzów, a mianowicie Eurowizji i Igrzysk Olimpijskich³⁵. Rada Europy podzielała opinię, że istnieje potrzeba regulacji chroniącej prawa nadawców, jednakże istniały zarazem obawy, że europejskie porozumienie może stać w sprzeczności z planowaną konwencją o szerszym zakresie, tj. z konwencją rzymską³⁶. Jako że nie było celem działań podejmowanych w ramach Rady Europy tworzenie przeszkód dla stworzenia konwencji dotyczącej praw pokrewnych o światowym zasięgu, europejskie porozumienie miało wygasnąć po zawarciu konwencji rzymskiej³⁷. Okazało się jednak, że poziom ochrony nadawców w konwencji rzymskiej był niższy od wyznaczonego w europejskim porozumieniu. W związku z tym, termin obowiązywania wydłużano kolejnymi protokołami dodatkowymi³⁸; obecnie w art. 13(1) stwierdza się, że ma trwać bezterminowo. Europejskie porozumienie istnieje niezależnie i równolegle do konwencji rzymskiej, konsekwentnie więc jego postanowienia zapewniające szerszą ochronę znajdują zastosowanie w państwach, które należą oprócz tego do konwencji rzymskiej³⁹.

Zgodnie z art. 1 porozumienia europejskiego, organizacjom telewizyjnym, które zostały utworzone na terenie, lub według prawa jednego z państw–stron, przysługuje ochrona w zakresie określonym w art. 1 ust. 1 pkt a)–d). W wypadku gdy państwo przyznaje ochronę organizacjom telewizyjnym powstałym na jego terytorium lub według jego prawa w szerszym zakresie niż przewidziany w porozumieniu, na takim samym poziomie przyzna ochronę organizacjom telewizyjnym pozostałych państw–stron (art. 1 ust. 2). Choć europejskie porozumienie zapewnia nadawcom ochronę w większym zakresie niż konwencja rzymska, co wynika z art. 1, jego znaczenie umniejsza fakt, że należy do niego jedynie sześć krajów: Dania, Francja, Niemcy, Norwegia, Szwecja i Zjednoczone Królestwo Wielkiej Brytanii i Irlandii.

³⁵ D.B. Winn, *European Community and International Media Law*, London 1994, s. 296; W. Nordemann, K. Vinck, P.W. Hertin, *International...*, s. 463.

³⁶ W. Nordemann, K. Vinck, P.W. Hertin, *International...*, 463.

³⁷ D.B. Winn, *European Community...*, s. 296.

³⁸ Protokół (ETS No. 54) wszedł w życie 24 marca 1965 r.; Dodatkowy Protokół (ETS No. 81) wszedł w życie 31 grudnia 1965 r.; Dodatkowy Protokół (ETS No. 113, który wszedł w życie 1 stycznia 1985 r.; S.M. Stewart, *International Copyright...*, s. 287; D.B. Winn, *European Community...*, s. 297.

³⁹ W. Nordemann, K. Vinck, P.W. Hertin, *International...*, s. 465.

1.4.2. Konwencja brukselska dotycząca przekazywania sygnałów przenoszących programy drogą satelitarną z 21 maja 1974 r.

Konwencja brukselska⁴⁰ nie jest typową konwencją z dziedziny praw pokrewnych, jest jednakże ściśle związana z problematyką ochrony nadań. Rozwój technik przekazu satelitarnego spowodował wzrost zagrożenia pirackim przejmowaniem sygnału, a tym samym pojawiła się potrzeba rozwiązania tego problemu w akcie o randze międzynarodowej⁴¹. W toku dyskusji pomiędzy różnymi grupami podmiotów praw zainteresowanych rozwiązaniem w tej materii zdecydowano, że konwencja brukselska będzie instrumentem międzynarodowego prawa publicznego a nie prywatnego⁴². W konsekwencji konwencja nakłada jedynie na państwa-strony obowiązek podjęcia adekwatnych środków w celu zapobieżenia przejmowaniu sygnałów. W celu zrealizowania postanowień konwencji opracowano dwa wzorce rozwiązań prawnych dla państw implementujących konwencję⁴³. Pośród środków, którymi państwo może zapewnić ochronę w zakresie wymaganym konwencją znajdują się również uprawnienia wynikające z praw pokrewnych⁴⁴. Polska nie jest stroną konwencji brukselskiej, a jej zasięg jest ograniczony, gdyż przystąpiły do niej 24 państwa. Zgodnie z założeniem wyrażonym w preambule konwencja brukselska nie ma naruszać postanowień konwencji rzymskiej, a jedynie ją uzupełniać⁴⁵.

1.4.3. Europejska konwencja dotycząca problemów prawa autorskiego i praw pokrewnych w ramach transgranicznego przekazu satelitarnego z 1994 r.

Dwadzieścia lat po przyjęciu konwencji brukselskiej problemy związane z przekazem satelitarnym stały się również przedmiotem zainteresowania

⁴⁰ Convention Relating to the Distribution of Programme-Carrying Signals Transmitted by Satellite weszła w życie 25 sierpnia 1979 r., http://www.wipo.int/treaties/en/ip/brussels/trtdocs_wo025.html#P19_172.

⁴¹ D.B. Winn, *European Community...*, s. 327; H. Desbois, A. Françon, A. Kérever, *Les Conventions Internationales du droit d'auteur et de droits voisins*, Paris 1976, s. 376; T. Trafas, *Ochrona sygnałów przenoszących programy radiowo-telewizyjne, transmitowanych za pośrednictwem satelitów w świetle konwencji brukselskiej z dnia 21 maja 1974 r.*, ZNUJ PWiOWI 1977, z. 13, s. 163–183; s. 164.

⁴² D.B. Winn, *European Community...*, s. 327; S.M. Stewart, *International Copyright...*, s. 271; T. Trafas, *Ochrona sygnałów...*, s. 165.

⁴³ Model provisions Granting Specific Protection to Broadcasting Organizations under the Convention UNESCO/WIPO/SAT/CEG/I/6.

⁴⁴ T. Trafas, *Ochrona sygnałów...*, s. 173.

⁴⁵ Zob. również *ibidem*, s. 168.

w ramach prac Rady Europy. Efektem była europejska konwencja dotycząca problemów prawa autorskiego i praw pokrewnych w ramach transgranicznego przekazu satelitarnego z dnia 11 maja 1994 r.⁴⁶ Konwencja ta nie weszła dotychczas w życie. Celem konwencji było zlikwidowanie niejasności, jakie powstały na tle pojęcia „nadawanie” wraz z rozwojem technik przekazu satelitarnego. Rozdział pierwszy konwencji definiuje pojęcie i akt nadawania. Kolejne rozdziały obejmują problematykę prawa właściwego, praw autorskich i praw pokrewnych. W zakresie praw pokrewnych utrzymano zasadniczo (z pewnymi odrębnościami dotyczącymi artystów wykonawców i producentów fonogramów) poziom ochrony przewidziany w konwencji rzymskiej. Zgodnie z art. 5 konwencji w zakresie transgranicznego nadawania satelitarnego podmiotom praw pokrewnych, w tym organizacjom nadawczym, państwom–stronom konwencji będzie przysługiwać ochrona minimalnie w takim zakresie, jak wyznaczony konwencją rzymską.

1.4.4. Zalecenia i deklaracje Rady Europy związane z ochroną praw do nadań programów

Działając na polu ochrony praw autorskich i pokrewnych, w ramach Rady Europy wydano szereg aktów, których treść odnosi się również do zagadnień związanych z problematyką ochrony praw do nadań programów. Spośród tych aktów wymienić należy przede wszystkim te, szczególnie powiązane ze sferą nadawania, w tym: zalecenie nr R (86)2 w sprawie zasad odnoszących się do problemów prawa autorskiego w zakresie telewizji satelitarnej i kablowej z 1985⁴⁷; zalecenie nr R (91)5 w sprawie prawa do krótkich sprawozdań z wydarzeń o szczególnym znaczeniu, gdzie wyłączne prawa do nadawania zostały nabyte w kontekście transgranicznym⁴⁸; zalecenie nr R (91)14 o ochronie prawnej kodowanych usług telewizyjnych⁴⁹; zalecenie nr R (2001)7 w sprawie środków ochrony praw

⁴⁶ European Convention relating to questions on Copyright Law and Neighbouring Rights in the Framework of Transfrontier Broadcasting by Satellite CETS No. : 153 <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/QueVoulezVous.asp?NT=153&CM=7&DF=5/10/2006&CL=ENG>.

⁴⁷ Recommendation No. R (86)2 of the Committee of Ministers to Member States — On Principles Relating To Copyright Law Questions in the Field of Television by Satellite and Cable, 14 February 1985.

⁴⁸ Recommendation No. R (91)5 of the Committee of Ministers to Member States — On the Right to Short Reporting on Major Events where the Exclusive Rights for their Television Broadcast have been Acquired in Transfrontier Context, 11 April 1991.

⁴⁹ Recommendation No. R (91)5 of the Committee of Ministers to Member States — On the Legal Protection of Encrypted Television Services, 27 September 1991.

autorskich i pokrewnych oraz zwalczania piractwa, szczególnie w środowisku cyfrowym, zalecenie to stanowi najnowszy akt w zakresie walki z piractwem⁵⁰; oraz zalecenie Rec. (2002)7 w sprawie środków służących wzmocnieniu ochrony praw pokrewnych organizacji nadawczych⁵¹. Wymienienie powyższych aktów prawnych ma charakter porządkujący, ich istotne postanowienia zostaną przytoczone przy omawianiu konkretnych zagadnień⁵².

1.5. Główne problemy i kierunki zmian w międzynarodowej ochronie praw nadawców

Z powyższej analizy wynika, że fundamentalne znaczenie, przynajmniej z punktu widzenia wprowadzenia ochrony praw pokrewnych, ma konwencja rzymska. Podstawowym mankamentem konwencji rzymskiej jest jednakże fakt, że powstała w zupełnie innych warunkach technologicznych niż te, w których obecnie eksploatuje się przedmioty chronione. W czasie gdy powstawała konwencja, problem „piractwa” był nieporównywalnie mniejszy od dzisiejszych zagrożeń. Jest to bardzo wyraźnie widoczne w zakresie problematyki nadań. W latach 60. pewne formy przekazu jeszcze nie istniały, albo znajdowały się dopiero w początkowym stadium rozwoju. Obrazując przemiany, które zaszły od przyjęcia konwencji rzymskiej W. Rumphorst podaje przykład kolorowej telewizji, która dopiero zaczynała się rozwijać⁵³. Zaczęto więc wskazywać na główne

⁵⁰ Recommendation No. R (2001)7 of the Committee of Ministers to Member States — On Measures to Protect Copyright and Neighbouring Rights and Combat Piracy, Especially in the Digital Environment, 5 September 2001 r; pozostałe to: Recommendation No. R (95)1 of the Committee of Ministers to Member States — On Measures against Sound and Audiovisual Piracy, 11 January 1995, Recommendation No. R (88)2 of the Committee of Ministers to Member States — On Measures to Combat Piracy in the Field of Copyright and Neighboring Rights, 18 January 1988.

⁵¹ Recommendation Rec. (2002)7 of the Committee of Ministers to Member States — On Measures to Enhance the Protection of Neighboring Rights of Broadcasting Organisations, 11 September 2002.

⁵² Pozostałe akty prawne Rady Europy: Recommendation No R. (86)9 of the Committee of Ministers to Member States — On Copyright and Cultural Policy, 22 May 1986; Recommendation No R. (88)1 of the Committee of Ministers to Member States — On Sound and Audiovisual Private Copying, 18 January 1988; Declaration on Neighbouring Rights, Committee of Ministers, 17 February 1994; Recommendation No R. (94)3 of the Committee of Ministers to Member States — On the Promotion of Education and Awareness in the Area of Copyright and Neighbouring Rights Concerning Creativity, 5 April 1994, Declaration on the Exploitation of Protected Radio and Television Productions Held in the Archives of Broadcasting Organisations, Committee of Ministers, 9 September 1999.

⁵³ W. Rumphorst, *Protection of broadcasting organizations under the Rome Convention*, Copyright Bulletin 1993, nr 2, s. 10–14; s. 11.

problemy prawne powstające w wyniku tych zmian⁵⁴. Trzydzieści lat po ustanowieniu konwencji rzymskiej opublikowano serię artykułów dotyczących możliwej rewizji postanowień konwencji rzymskiej. Choć zgadzano się ogólnie co do konieczności zmian w konwencji, nie wszyscy uważali dany moment za właściwy⁵⁵. Należy podkreślić, że ta dyskusja miała miejsce ponad dziesięć lat temu, a od tego czasu dla problematyki prawa autorskiego i praw pokrewnych rozpoczął się już nowy rozdział, zawierający wyzwania związane z digitalizacją, przenikaniem się technologii i rozwojem otwartych sieci komputerowych (internetu). Wychodząc naprzeciw problemom powstałym w wyniku najnowszych zmian technologicznych starano się uaktualnić i wzmocnić ochronę artystów wykonawców i producentów fonogramów w WPPT. Z nowego traktatu wyłączona została problematyka ochrony nadeń. Należy zauważyć, że rozważając możliwość dokonania zmian konwencji rzymskiej, podkreślano jej kompromisowy charakter, jeżeli chodzi o połączenie w jednym akcie ochrony trzech różnych kategorii podmiotów⁵⁶. Historia długich prac nad przygotowaniem konwencji rzymskiej jest nie tylko odzwierciedleniem kontrowersyjnej wówczas idei ochrony praw pokrewnych jako takich, ale również trudności z osiągnięciem porozumienia pomiędzy trzema kategoriami podmiotów⁵⁷.

Wbrew postulatam niektórych delegacji, aby objąć również nadawców projektowanym nowym aktem międzynarodowym uznano, że włączenie trzeciej kategorii uprawnionych, na zaawansowanym już etapie prac przygotowawczych, mogłoby skutkować znacznym spowolnieniem prac, a nawet stanowić ewentualną przeszkodę dla uchwalenia traktatu. Dodatkowym argumentem mogły być prace nad porozumieniem TRIPS, gdzie ochrona nadawców okazała się być zagadnieniem problematycznym, i nie osiągnięto satysfakcjonującego kompromisu⁵⁸. Zdecydowano, że prace nad unowocześnieniem ochrony praw do nadeń, powinny rozpocząć się pod

⁵⁴ P. Masouyé, *The Rome Convention: Realities and Prospects*, Copyright 1985, nr 9, s. 296–312; P. Chesnais, *La Convention de Rome: vingt-cinq ans apres*, *Le Bulletin de Droit d'Auteur* 1986, vol. XX, nr 4, s. 8–13; A. Mille, *The Rome Convention in the context of technology and legal change*, Copyright Bulletin 1986, nr 4, s. 19–29.

⁵⁵ A. Françon, *Faut-il reviser la Convention de Rome sur le droits voisins?*, *Le Bulletin du Droit d'Auteur* 1991, vol. XXV, nr 4, s. 20–33; A. Kérever, *Faut-il reviser la convention de Rome et est-ce le moment?*, *Le Bulletin du Droit d'Auteur* 1991, vol. XXV, No. 4, s. 5–16; I.D. Thomas, *La révision de la Convention de Rome. Est-elle necessaire? Est-ce le moment?*, *Le Bulletin du Droit d'Auteur* 1991, vol. XXV, No. 4, s. 33–37.

⁵⁶ I.D. Thomas, *La revision...*, s. 36.

⁵⁷ S.M. Stewart, *International Copyright...*, s. 190; J.F. da Costa, *Some reflections on the Rome Convention*, Copyright 1976, nr 3, s. 80–84; s. 83; V. Blanco Labra, *La Convention de Rome; un mariage a trois?*, *Le Bulletin du Droit d'Auteur* 1991, vol. XXV, No. 4, s. 17–19; s. 19.

⁵⁸ M. Ficsor, *The Law of Copyright...*, s. 74–75.

egidą WIPO, niezwłocznie po uchwaleniu nowych traktatów⁵⁹. Zgodnie z tymi założeniami w kwietniu 1997 r. w Manili (Filipiny) odbyło się światowe sympozjum WIPO dotyczące nadawania nowych technologii komunikacyjnych i własności intelektualnej⁶⁰. W panelach dyskusyjnych dotyczących nadawców jako podmiotów praw pokrewnych, statusu nadawanych programów na pograniczu prawa autorskiego i praw pokrewnych, nadawców jako użytkowników praw oraz konwergencji technologii komunikacyjnych i transmisji cyfrowych w sieciach komputerowych uczestniczyli przedstawiciele rządowi i eksperci pozarządowych organizacji. W wyniku debaty potencjalny instrument ochrony prawa do nadań stał się przedmiotem dalszych prac w WIPO⁶¹. Podczas pierwszej sesji SCCR (*The Standing Committee on Copyright and Related Rights*) zgodzono się co do potrzeby unowocześnienia ochrony zapewnionej nadawcom w konwencji rzymskiej⁶². W dokumentach przygotowanych przez Sekretariat wskazano na główne problemy, dla których rozwiązanie powinno się znaleźć w planowanym nowym akcie⁶³. Dwie ostatnie, specjalne sesje w ramach SCCR miały miejsce w dniach 17–19 stycznia i 18–22 czerwca 2007 r. Celem miało być ostateczne uzgodnienie celów, zakresu i przedmiotu ochrony w planowanym traktacie i doprowadzanie do zwołania konferencji dyplomatycznej w celu jego uchwalenia. Przedmiotem prac podczas tej sesji był przygotowany w rezultacie poprzednich sesji projekt podstawowej propozycji traktatu (*Revised Draft Basic Proposal*). Jak wynika ze sprawozdania z tych sesji, nie osiągnięto porozumienia, i problem nowego traktatu o prawach nadawców będzie nadal przedmiotem prac w ramach SCCR⁶⁴. W pracach w ramach WIPO bierze udział Wspólnota Europejska i państwa członkowskie Unii, a na gruncie Rady Europy poparto działania w kierunku wzmocnienia ochrony praw organizacji nadawczych w zaleceniu Rec. (2002) 7.

⁵⁹ *Ibidem*, s. 76.

⁶⁰ Materiały opublikowane jako — *WIPO Worldwide Symposium on Broadcasting, New Communications Technologies and Intellectual Property*, WIPO publication nr 757 (E/F/S) 1998.

⁶¹ M. Ficsor, *The Law of Copyright...*, s. 702–703.

⁶² SCCR/1/9, dokumenty WIPO dotyczące nowego traktatu dostępne: <http://www.wipo.int/copyright/en/activities/broadcast.htm>.

⁶³ The memorandum on existing international, regional and national legislation concerning the protection of the rights of broadcasting organizations SCCR/1/3; Technical background paper on protection of broadcasting organizations SCCR/7/8; Terms and Concepts SCCR/8/INF/1.

⁶⁴ Conclusions of the second special session of the SCCR on the Protection of Broadcasting Organizations. http://www.wipo.int/edocs/mdocs/copyright/en/sccr_s2/sccr_s2_www_79838.doc.

2. Ochrona praw pokrewnych w prawie wspólnotowym

Podstawowe problemy dotyczące ochrony prawa autorskiego i praw pokrewnych na poziomie wspólnotowym zostały przedstawione w dokumencie „Green Paper on Copyright and the Challenge of Technology — Copyright Issues Requiring Immediate Action”⁶⁵. Na bazie tego dokumentu, wskazującego obszary prawa autorskiego, gdzie potrzebna jest regulacja na poziomie wspólnotowym, rozwinęto dalsze dyskusje i przeprowadzono konsultacje⁶⁶. Zaowocowało to wydaniem komunikatu „Follow-up to the Green Paper”⁶⁷, w którym Komisja stwierdziła potrzebę przyjęcia wspólnej bazy dla ochrony praw autorskich i praw pokrewnych, która stanowiłaby podstawę dla dalszej regulacji poszczególnych problemów⁶⁸. Aby to osiągnąć, Komisja przedstawiła Radzie projekt decyzji dotyczącej przystąpienia wszystkich państw członkowskich do konwencji berneńskiej o ochronie dzieł literackich i artystycznych w jej brzmieniu po rewizji w Akcie Paryskim z 1971 r. i do konwencji rzymskiej. Wobec sprzeciwu niektórych państw członkowskich⁶⁹ 14 maja 1992 r. Rada przyjęła rezolucję w sprawie zwiększonej ochrony prawa autorskiego i praw pokrewnych⁷⁰. Celem tej rezolucji było skłonienie państw członkowskich do przystąpienia do wyżej wymienionych konwencji do stycznia 1995 r. W chwili obecnej wszystkie państwa członkowskie Unii Europejskiej, oprócz Malty i Cypru, są członkami konwencji rzymskiej, jako ostatnie przystąpiły do niej Belgia w 1999 r. i Portugalia w 2002 r.⁷¹ Należy zwrócić uwagę, że konwencja rzymska nie stanowi źródła prawa wspólnotowego, ale, jak zwraca uwagę A. Matlak, standardy ochrony stworzone przez tę konwencję zostały następnie przejęte przez ustawodawstwa większości państw członkow-

⁶⁵ COM (88)172 final.

⁶⁶ J. Reinbothe, S. von Lewinski, *The EC Directive on Rental and Lending Right and on Piracy*, London 1993, s. 5; F. Gotzen, *Harmonizations of copyright in the European Union* (w:) *Intellectual Property rights in the Information Society*, red. M.-C. Janssens, Bruxelles 1998, s. 126.

⁶⁷ Follow-up to the Green Paper — Working Programme of the Commission in the Field of Copyright and Neighbouring Rights, COM (90) 584.

⁶⁸ Follow-up to the Green Paper Par. 1. 10.

⁶⁹ Zob. F. Gotzen, *Harmonizations...*, s. 126.

⁷⁰ Dz. Urz. C 138 z dnia 28 maja 1992 r.; rezolucja nie ma charakteru wiążącego.

⁷¹ Artykuł 5 Protokołu No. 28 dotyczącego własności intelektualnej, do Porozumienia w sprawie Europejskiego Obszaru Gospodarczego z dnia 2 maja 1992 r. wymaga, aby państwa-strony Porozumienia przystąpiły do ostatnich wersji konwencji międzynarodowych dotyczących ochrony praw autorskich i praw pokrewnych do stycznia 1995 r.

skich i stały się, zgodnie z zamierzeniem, podstawą szczegółowych regulacji dotyczących praw pokrewnych w ramach prawa wspólnotowego⁷².

2.1. Katalog praw pokrewnych w prawie wspólnotowym

Poza działaniami zmierzającymi do zbliżenia poziomu ochrony praw pokrewnych w państwach członkowskich przez przystąpienie do konwencji rzymskiej, przedsięwzięto również kroki mające na celu rozwiązanie problemów wskazanych w *Green Paper*, ze szczególnym uwzględnieniem walki z piractwem. Walce z piractwem służyć miało wzmocnienie ochrony, między innymi poprzez ustanowienie ochrony praw pokrewnych⁷³. Służyć temu mają rozwiązania dyrektywy nr 92/100/EWG w sprawie najmu i użyczenia oraz niektórych praw pokrewnych w zakresie własności intelektualnej⁷⁴. Zgodnie ze wskazaniem zawartym w *Green Paper* postanowienia dyrektywy nr 92/100 są zasadniczo oparte o postanowienia konwencji rzymskiej⁷⁵. Dyrektywa nr 92/100/EWG wprowadza na poziomie wspólnotowym ochronę praw artystów wykonawców, producentów fonogramów, nadawców oraz producentów filmów (art. 6–9 dyrektywy). Katalog chronionych praw pokrewnych uległ rozszerzeniu w dyrektywie 93/98/EWG z 29 października 1993 r. harmonizującej okres ochrony praw autorskich i niektórych praw pokrewnych⁷⁶. Dyrektywa w sprawie czasu ochrony nałożyła na państwa członkowskie obowiązek wprowadzenia ochrony pierwszych wydań, natomiast pozostawiła swobodę posiadania w narodowym prawie ochrony wydań naukowych i krytycznych. Dyrektywa nr 93/98/EWG sygnalizuje możliwość dalszego poszerzenia katalogu chronionych w danej ustawie praw pokrewnych, o zwykle „fotografie” (art. 6). Jednocześnie wprowadzono, w celu utrzymania przejrzystości na poziomie Wspólnoty Europej-

⁷² A. Matlak, *Prawo autorskie w europejskim prawie wspólnotowym*, ZNUJ PWiOWI 2002, z. 79, s. 93–94; autor zwraca uwagę, że wzmianka o konwencji znajduje się w dyrektywach odnoszących się do praw pokrewnych.

⁷³ F. Gotzen, *Harmonizations...*, s. 12; J. Reinbothe, S. von Lewinski, *The EC Directive...*, s. 4.

⁷⁴ Dyrektywa Rady z dnia 19 listopada 1992 r., Dz. Urz. L 346, 27.11.1992, 0061–0066, zwana dalej dyrektywą nr 92/100/EWG, lub dyrektywą w sprawie najmu i użyczenia.

⁷⁵ J. Reinbothe, S. von Lewinski, *The EC Directive...*, s. 13; V. Porter, *Beyond the Berne Convention. Copyright, Broadcasting and the Single European Market*, London 1991, s. 43.

⁷⁶ Dyrektywa Rady z dnia 29 października 1993 r., Dz. Urz. L 290, 24.11.1993, 0009–00013, zmieniona Dyrektywą nr 2006/116/EC Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 12 grudnia 2006 r., Dz. Urz. L 372, 27.12.2006, P. 0012–0018, zwana dalej dyrektywą nr 2006/116/WE lub dyrektywą w sprawie czasu ochrony.

skiej, obowiązek zawiadamiania Komisji o wprowadzeniu nowego prawa. Procedury zawiadamiania dotyczy art. 12 dyrektywy⁷⁷.

2.2. Główne problemy ochrony praw pokrewnych

Podstawowy zakres praw przyznanych poszczególnym podmiotom praw pokrewnych został wyznaczony w dyrektywie nr 92/100/EWG, a poszerzony i unowocześniony w dyrektywie 2001/29/WE w sprawie harmonizacji niektórych aspektów prawa autorskiego i praw pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym⁷⁸. W tych samych aktach uregulowane zostały ograniczenia praw wyłącznych. Czas ochrony praw pokrewnych został zharmonizowany wymienioną wyżej dyrektywą nr 93/98/EWG (zmieniona Dyrektywą nr 2006/116/WE). Odrębnie uregulowano kwestię przekazu satelitarnego i kablowego w dyrektywie nr 93/83/EWG z dnia 29 września 1993 r. o koordynacji niektórych przepisów prawa autorskiego i praw pokrewnych dotyczących przekazu kablowego i rozpowszechniania satelitarnego⁷⁹.

2.3. Rozwój ochrony praw nadawców w prawie wspólnotowym

Początki ochrony praw nadawców są związane z kształtowaniem europejskiej polityki audiowizualnej. Znaczenie regulacji dotyczących nadawców podnosi fakt, że jest to tematyka związana, poza aspektami ekonomicznymi, również z pogłębianiem integracji europejskiej. U podstaw rozwiązań prawnych w tej materii leżą liczne aspekty kulturalne, socjologiczne i polityczne⁸⁰. Orzecznictwo ETS w sprawach dotyczących usług audiowizualnych, wskazywało na pewne problemy związane z działalnością nadawców w ramach Wspólnego Rynku. W sprawie *Sacchi*⁸¹, która dotyczyła zakazu

⁷⁷ Państwa Członkowskie bezzwłocznie zawiadomią komisję o każdym podjętym przez ich rząd, planie wprowadzenia nowych praw pokrewnych oraz głównych powodach ich wprowadzenia i przewidzianym okresie ochrony, art. 12.

⁷⁸ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 maja 2001 r., Dz. Urz. L 22.06.2001, 0010–0019, zwana dalej dyrektywą nr 2001/29/WE lub dyrektywą o społeczeństwie informacyjnym.

⁷⁹ Dyrektywa Rady z dnia 27 września 1993 r. Dz. Urz. L. 248 06.10.1993, 0015–0021, zwana dalej dyrektywą nr 93/83/EWG lub dyrektywą o przekazie satelitarnym i kablowym.

⁸⁰ V. Porter, *Beyond the Berne Convention...*, s. 46.

⁸¹ *Guisepppe Sacchi*, wyrok ETS z dnia 30 kwietnia 1974 r., C–155/73 ECR 1974, 00409.

działalności polegającej na retransmisji nadeń innych nadawców, w tym również zagranicznych i zawierających reklamy, przez operatora telewizji kablowej we Włoszech, ETS wskazał, że nadawanie sygnałów, w tym również zawierających reklamy, stanowi usługę i zastosowanie znajdują odpowiednie przepisy Traktatu dotyczące swobody przepływu usług⁸². Problem w sprawie *Debauve*⁸³ powstał na tle postępowania karnego, jakie toczyło się przeciwko dwóm podmiotom belgijskim, które retransmitowały w Belgii drogą kablową programy nadawców spoza rejonu Belgii, w zakresie, w jakim nadania te zawierały reklamy. W Belgii telewizja kablowa nie mogła emitować reklam, co w praktyce oznaczałoby konieczność usuwania reklam z retransmitowanych nadeń. W orzeczeniu tym Trybunał stwierdził, że zakaz nadawania reklam nie stanowi naruszenia swobody przepływu usług, o ile reguły te znajdują zastosowanie bez dyskryminacji. Zauważono przy tym, że brak harmonizacji w tym zakresie pozostawia regulację takich zakazów lub ograniczeń państwom członkowskim. Z punktu widzenia ochrony praw autorskich na poziomie wspólnotowym istotne było orzeczenie w sprawie *Coditel/Ciné Vog*⁸⁴ Spółki *Coditel* — belgijscy operatorzy kablowi retransmitowali w Belgii film *Le Boucher*, który został nadany w Niemczech. Działaniom takim sprzeciwiła się spółka *Ciné Vog*, która nabyła wyłączne prawa do dystrybucji tego filmu na terenie Belgii. Powołując się na swobodę przepływu usług wskazywano, że uznanie racji *Ciné Vog* może prowadzić do negatywnego efektu podziału rynków. Trybunał jednakże stwierdził, że art. 59 Traktatu nie nakłada ograniczeń na wykonywanie działalności ekonomicznej mającej swe źródło w wewnętrznym prawie własności intelektualnej, o ile nie prowadzi do arbitralnej dyskryminacji lub nie stanowi ukrytych ograniczeń w handlu. Tak więc, ze względu na specyfikę praw autorskich dopuszczono stosowanie w umowach z zakresu praw autorskich ograniczeń geograficznych. Sprawy te stanowiły zaczątek regulacji problematyki nadawania w szerszym ujęciu⁸⁵. W ramach stworzenia warunków dla rozwoju europejskiego rynku nadawców uwzględniano jako

⁸² Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską, tekst skonsolidowany (uwzględniający zmiany wprowadzone Traktatem z Nicei), Dz. Urz. UE C 325 z dnia 24 grudnia 2002 r.

⁸³ *Procureur du Roi v. Marc J.V.C. Debauve and others* wyrok ETS z dnia 18 marca 1980 r. C 52/79 ECR 1980, 00833.

⁸⁴ *SA Compagnie générale pour la diffusion de la télévision, Coditel and others v. Ciné Vog Films and others* wyrok ETS z dnia 18 marca 1980 r. ECR 1980, 00881.

⁸⁵ S. Verhulst, D. Goldberg, *European Media Policy: complexity and comprehensiveness* (w:) *The Media Dynamics & Regulatory Concerns in the Digital Age*, The European Journal of Communications Research Monograph 1998, vol. 1, s. 20.

jeden z elementów harmonizowanie prawa autorskiego w tym zakresie⁸⁶. Ramy prawne dla tworzenia wspólnego rynku nadawców miała tworzyć dyrektywa nr 89/552/EWG w sprawie koordynacji określonych przepisów prawnych i administracyjnych państw członkowskich w zakresie wykonywania działalności telewizyjnej⁸⁷. W propozycjach realizacji celów dyrektywy, a więc zapewnieniu swobody przepływu sygnałów i usług nadawczych między państwami członkowskimi, oraz zharmonizowania prawnych ram nadawania, tak żeby konkurencja opierała się na równych i uczciwych podstawach, ujęto konieczność ograniczonego koordynowania prawa autorskiego państw członkowskich. Dyrektywa harmonizuje przede wszystkim regulacje dotyczące zawartości programów, regulacje dotyczące reklam, sponsoringu, produkcji i promocji programów (w tym filmów), ochrony nieletnich i prawa odpowiedzi.

W ostatecznym tekście dyrektywy o telewizji bez granic nie znalazły się rozwiązania dotyczące prawa autorskiego. W świetle sprawy *Coditel*, współistnienie rozwijającego się europejskiego rynku nadawców oraz ochrony praw autorskich przedstawia trudny do rozwiązania problem⁸⁸. Konieczne stało się więc uzupełnienie regulacji o, jak się to określa, „brakujący rozdział” (*the missing chapter*⁸⁹) przez podejmowanie kolejnych inicjatyw na poziomie wspólnotowym. Realizacje tych założeń stanowią wspomniane dyrektywy w sprawie najmu i użyczenia, okresu ochrony, oraz przekazu satelitarnego i kablowego⁹⁰.

Nowy wymiar europejskiej polityce audiowizualnej nadała koncepcja budowy społeczeństwa informacyjnego, w obliczu zmieniających się warunków technologicznych i rynkowych, prowadzących do zasadniczych przekształceń w sferze technologii komunikacyjnych i informacyjnych, co obejmuje również media⁹¹. W raporcie dotyczącym polityki audiowizualnej w erze cyfrowej wskazano na znaczenie wzmacniania i modernizowania ochrony prawnoautorskiej, w kontekście nowych wyzwań dla europejskiej

⁸⁶ *Ibidem*, s. 18–19, autorzy powołują się na dokument *Green Paper On the Establishment of Common Market for Broadcasting, especially by Cable and Satellite*.

⁸⁷ Dyrektywa Rady z dnia 3 października 1989 r., w sprawie koordynacji określonych przepisów prawnych i administracyjnych państw członkowskich w zakresie wykonywania działalności telewizyjnej Dz. Urz. L 298 17.10.1989, 0023–0030, zmieniona dyrektywą nr 97/36/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 30 czerwca 1997 r. Dz. Urz. L 202 30.07.1997, 0060–0070.

⁸⁸ *Ibidem*, s. 79.

⁸⁹ *Ibidem*, s. 73.

⁹⁰ *Ibidem*, s. 77.

⁹¹ S. Verhulst, D. Goldberg, *European Media Policy...*, s. 38.